

P. E:N TEOSOFISIA MUISTELMIA.

XII.

Tavallinen kysymys, kun kuullaan puhuttavan jälleensyntymisestä, on: „miksi en muista ennen olleeni maan päällä, jos kerran täällä olen ennen elänyt?“ Tämä kysymys on aina tuntunut minusta ajattelemattomalta, sillä jos muisti on lopullinen ratkaisija jälleensyntymisasiassa, on nähdäkseni reinkarnatsioni varmimpia tosiseikkoja maan päällä. Mitä koko olemuksemme on muuta kuin muistamista? Olen näet tässä suhteessa täydellisesti Platon kannalla, joka sanoi, että kaikki tieto on muistamista. Ehkei hänen sanansa „tieto“ – niinkuin tätä suomalaista sanaa nykyään käytämme – aivan vastaa Platon tarkoitus. Hän käyttää sanaa „tieto“ samalla tavalla kuin esim. vanhat suomalaiset puhuessaan „tietäjästä“. Tiedolla Plato ei tarkoita ulkoa muistamista, vaan pikemmin sitä osaamista, jota kenties voisimme kutsua taidoksi. Ja taito vasta on todellista muistamista. Taito on tietoa, joka on vereen imeytynyt. Jos minä osaan lukea sisältä, on tämä taitoa, joka muistamiseen perustuu, koska se on oppimalla saavutettu. Mutta muistaminen ei enää tapahdu päivätajunnassani. Se on jo alitajuntani toimintaa ja on muuttunut vaistomaiseksi.

Samalla tavalla on selitettävä mikä taito tai tottumus tahansa. Jos minä esim. vaistomaisesti aina puhun totta, on tämäkin taito saavutettu oppimisen kautta. Jos sillä taidolla olen syntynyt – sitä kutsumme silloin luonteenomaisuudeksi, – on oppimiseni välttämättä tapahtunut ennen syntymistäni. Ja koska kaikki oppiminen on muistamista, on siis synnynäinen luonne kokonaisuudessaan muistoa jostain edellisestä oppimisesta. Tämä on Platon kanta.

Materialistit kyllä tätä kantaa vastaan esittävät oppinsa atavismista ja perinnäisyydestä: olemme saaneet luontemme ja synnynäiset kykymme vanhemmiltamme ja esi-isiltämme. Ulkonaisesti katsoen tämä on totta, vaikka monissa tapauksissa on vaikea löytää yhtymäkohtia: varsinkin nerokkaat ihmiset tarjoavat arvotuksen, jota eivät tiedemiehet vielä kykene ratkaisemaan. Mutta sisäisen ihmisen kannalta materialistinen „selitys“ jää vain pintapuoliseksi konstateeraamiseksi, joka ei mitään selitä. Sillä sisäinen ihminen kysyy: „minkätähden *minä* olen saanut ne ja ne ominaisuudet perinnöksi suvultani? Minkätähden *minä* yleensä olen tänne

syntynyt?“ Ihminen, jonka persoonallisuus on voimakas, tuntee sisässään olevansa yksilö, ei konglomeraatti kaikenlaisia perittyjä ominaisuuksia. Hän vaistomaisesti tuntee olevansa kuolematon olento, ja sentähden häntä ei tyydytä muunlainen katsantokanta kuin se iänikuinen, jonka mukaan ihminen on jälleensyntyvä yksilö. Ja vaikka tämänlaatuinen „tunne“ materialistien mielestä on vallan epätieteellinen, on sen todistusvoima kuitenkin metafyyillisesti katsoen suurempi kuin minkä tahansa aistillisen havainnon.

Mitä tässä olen puhunut ei tietysti vähennä arvoa siltä tosiseikalta, että jossain tapauksessa ihmisen muistot menneisyydestä voivat laskeutua hänen päivätaajuntaansakin ja siinä realistisessa muodossa uudistaa hänen vanhoja kokemuksiaan. Sanotaanhan, että jokainen ihmissielu läpikäytyään määrätyn vihkimyksen kykenee luomaan katseensa taaksepäin omiin entisiin ruumistuksiinsa. Olen vain tahtonut painostaa sitä seikkaa, että jos vähän tarkemmin ajatella omaa itseämme, täytyy meidän tunnustaa, että koko olemuksemme on menneiden ruumistusten muistamista.

Voihan muuten sattua, että jokin ominaisuutemme selvästi viittaa menneeseen inkarnationiin. Tahdon tässä – koska nämä ovat minun teosofisia muistelmiani – mainita asian omasta elämästäni, joka ymmärtääkseni semmoisenaan viittaa jälleensyntymiseen. Tämä asia on kielikysymys, joka elämässäni on näytellyt melkoista roolia.

Joku lukijoistani ehkä hyväntahtoisesti ajattelee, että osaan tyydyttävästi käyttää suomen kieltä. Olen itsekin taipuvainen nyttemmin niin ajattelemaan. Kuitenkin tämä kaunis ja ihana suomen kieli on alkuaan tässä elämässä ollut minulle vieras kieli, – niin vieras, että kun minulle ensin selveni, että tahdon tehdä työtä Suomen kansan hyväksi, kärsin kovat kamppailut sielussani, kun epäilin, oliko se vaillinaisen kielitaitoni puolesta koskaan mahdollista! Eikä juuri uskoani lisännyt tuomio, minkä eräs silloinen ystäväni lausui koko tuumastani: „mitä sinä voisit tehdä Suomen kansan hyväksi“, hän sanoi, „sinä, joka et edes osaa kansan kieltä!“ Yksin sain ponnistella tässä kohden, yrittää ja taasen yrittää. „Valoa kohti“ kirjaa aloin kirjoittaa jo syksyllä 1895, mutta vasta keväällä 1899 se valmistui käsikirjotuksena. Ja kyllä sitä kielellisesti korjailtiin lähinnä seuraavina vuosina. (Painosta kirja ilmestyi v. 1901). Vasta vuonna 1902 voin sanoa, että pääsin kiinni suomen kielen hengestä. Tämä tapahtui „Haaveilijaa“ kirjoittaessa, ja herättäjäni oli – Aleksis Kivi. Hänen verrattomat

nerontuotteensa – „Seitsemän veljestä“ ennen muita – avasivat silmäni näkemään, avasivat sydämeni tajuamaan suomen kielen aavistamattomia ihanuuksia.

Vaillinainen kielitaitoni ei ollut kieliopillista laatua. Kieliopin säännöt olivat selvinä päässäni. Minulta puuttui vain suomen kielen korva.

Äidin kieleni oli ruotsi, eikä äitini edes osannutkaan suomea. Kotona puhuimme aina ruotsia. Isänikin lapsuudenkieli oli tietysti ollut ruotsi, mutta isäni oli suomenmielinen ja osasi ainakin tietopuolisesti hyvin suomea. Oli hän nuoruudessaan suomentanutkin muutamia kirjoja (esim. Palmbladin Maantieteen ja George Sand'in Pikku Fadette'n). Suomalaisuuden ystävä kun oli, hän asetti kaikki lapsensa suomalaiseen kouluun. Tämä oli toiselta puolen viisas menettely, mutta toiselta puolen se vaikeutti meidän, lasten, koulunkäyntiä. Minulle vanhimpana lapsena se varsinkin oli vaikeata, kun jouduin kouluun, jonka kieltä en lainkaan osannut. Ja niin vaikeasti opin suomea, että vielä yliopiston aikana en osannut puhua sujuvasti enkä ääntää virheettömästi.

Suomi oli minulle todella niin vieras kieli, että varmaankaan en viime ruumistuksessa ollut suomea puhunut. Ei ollut veressäni mitään vaistomaista muistoa suomen kielestä. Kuulin sitä joka päivä puhuttavan, talvella koulussa ja kesällä maalla – olipa meillä suomenkielisiä palvelijoitakin, – mutta en päässyt perille sen salaisesta rakenteesta. Mainitsen esimerkiksi, että suomen kielen opettaja koulussa ei ainoatakaan kertaa kysynyt mitään minulta Kalevala-tunnilla. Hän sääli minua, joka olin luokan paraimpia oppilaita, eikä tahtonut saattaa minua häpeään tekemällä kysymyksiä, joihin en osannut vastata. Hän tiesi, etten Kalevalasta ymmärtänyt ainoatakaan sanaa: kieli sinään lukitsi minulta koko kirjan.

Rinnan tämän tosiseikan kanssa kulki kuitenkin toinen seikka, joka oli vähintään yhtä ihmeellinen. Paljas suomen kielen osaamattomuus olisi tietenkin selitettävissä ruotsalaiseen äidinkieleen vetoamalla. Mutta kun otetaan huomioon, että minulla oli aivan erikoinen „kielipää“, joutuu asia jo hieman toiseen valoon. Ja kun sitten vielä otetaan huomioon se seikka, johon juuri tahdoin tulla, että nim. minulla oli aivan erikoinen vetäymys kahteen romaaniseen kieleen, italian ja ranskan kieliin, muuttuu koko asia arvotukseksi.

„Vetäymys“ on liian mieto sana. Tunteeni noita kahta kieltä kohtaan olivat rajun intohimon leimaamia. Rakastin niitä miltei sairaaloisella

rakkaudella, ja rakkauteni oli todella kuin pieni romaani. Ranskankieltä opin lukemaan jo viisi-, kuusivuotiaana, mutta italialaista tekstiä näin vasta noin kymmenvuotiaana. Olin silloin jo lukenut latinaa koulussa ja pidin siitä paljon, vaikka se aina tuntui minusta kuolleelta kieleltä, joten tunteeni sitä kohtaan pysyi perin viileänä. Kun sitä vastoin kerran ostamaani Suchard'in suklaakotelo seurasi italiankielinen selostus Suchard'in tehtaista Sveitsissä, jouduin haltioihini. Tiesin heti, että se oli italian kieltä, ja tiesin samalla, että tässä oli se kieli – se latinan ja ranskan tapainen kieli, – josta olin haaveillut ja uneksunut ja jota tietämättäni olin rakastanut.

Ryhdyin heti kieltä analysoimaan ja uudestaan luomaan. Italian kielen sanat kaikuivat itsestään korvissani. Olin tarkkaan tietävinäni, missä suhteessa ne olivat toiselta puolen latinaan ja toiselta puolen ranskaan. Kun „isä“ oli latinaksi *pater*, sain tämän sanan ablatiivimuodosta *patre* (en lapsena tiennyt, että kielitieteellisesti johdanto kulki akkusatiivin kautta) italialaisen *padre*, joka ranskassa oli *père*. Kun vanha roomalainen sanoi *cantat* („laulaa“), putosi t-pääte pois italialaisen suussa ja hän sanoi *canta* (ransk. *chante*) j. n. e. Vaikkei minulla ollut käytettävänäni neljän vuoden aikana kuin pari kolme lyhyttä italialaista tekstiä, muodostin itselleni italialaisen sanavaraston ja sommittelin kokoon italialaisen kieliopin. Huomattavampana kuin tätä tekoa, johon epäilemättä moni kieliniekkä lapsenakin pystyisi, pidän sitä psykologista taustaa, sitä voittamatonta rakkautta, mikä minulla oli juuri italian kieleen.

Neljäntoista vuotiaana sain vihdoinkin käsiini italian kielen oppikirjan enkä liiolele, jos sanon, että parissa päivässä olin sen oppinut. Kaikki oli mielestäni vanhaa ja tuttua. Ilokseni näin, etten ollut suuria erehdyksiä tehnyt. Ja mitä erehdyksiä olin tehnyt (esim. verbien taivutuksissa), niitä melkein häpesin.

Semmoinen oli filologinen lemmentarinani. Eiköhän siitä jotain johtopäätöstä voisi vetää? Ainakin tuntuu siltä, kuin tässä olisi astunut näyttämölle menneen elämän muisto. Ei isäni eikä äitini tuntenut italian kieltä enkä tiedä, koska heidän suvuissaan olisi italialaisia ollut. Ja jos joku väittäisikin, että isäni äidin nimi oli *Basilier* ja että tämä oli vanhaa ranskalaista hugenottisukua, joka Nantes'in ediktin lakkauttamisen ajoilla pakeni Ranskasta, tuntuu tämmöinen selitys minusta itsestäni naurettavan etsityltä. Itsestäni on ilmiön syy haettava: omasta menneisyydestäni, niinkuin Plato sanoo.

Olen nyt kuulevinani muutamien intresseerattujen lukijoiden lausuvan arvosteluitaan edellä olevan johdosta. „Onhan tuo P. E:n kielitieteellinen lemmenseikkailu jännittävä“, he sanovat, „ja piilee siinä viittauksia hämärään menneisyyteen. Mutta tekisipä mieli kysyä, eikö tämmöisestä asiasta voi päästä varmuuteen? Onko tekijällä todella sanokaamme italialainen ruumistus takanaan vai onko tyydyttävä paljaaseen otaksumaan? Ja kuinka on selitettävä, että P. E., joka lapsena ja nuorena ei mitenkään tahtonut oppia suomenkieltä, myöhemmin on osannut ja rohjennut puhua Suomen deevasta ja kuvata suurin piirtein suomalaista kansanhenkeä, vieläpä ryhtynyt salatieteellisesti selittämään Kalevalaa – juuri sitä kirjaa, joka koulunpenkillä oli hänen kauhunsa?“

„Niin“, vastaan tähän, „tempora mutantur . . . Aika se kaiken muuttaa.“

Muuten minulla todella on syytä uskoa, että läheisessä menneisyydessä puhuin sekä italian että ranskan kieltä, vaikken siitä asiasta tämän enempää saata jutella. Mitä taas tulee myöhään heränneeseen rakkauteeni suomen kieleen, on sekin selitettävissä jälleensyntymisopin kannalta. Suomalainen inkarnatsioni on minulla ollut menneisyydessä, mutta kaukaisemmassa: sen muistot ovat syvemmällä ja heräsivät sentähden myöhemmin, heräsivät silloin, kun mieleni teosofian kautta oli valmistunut vastaanottamaan sitä elämänymmärrystä ja elämäntietoa, mikä oli meidän suomalaisilla esi-isillämme.

Tämä on skeptikkojen mielestä rohkeata puhetta. No niin, onhan heillä täysi oikeus ivahymyyn – omalta kannaltaan – „vallattomasti lentävän mielikuvituksen“ kustannuksella; en sitä iloa heiltä kiellä, jokainen tulkoon autuaaksi omalla tavallaan. Olen vain tahtonut antaa joitakuita viittauksia niille, jotka elämänkysymyksiä koettavat pohtia reinkarnatsioniopin valossa ja etsivät siltä valaistusta olemisen pimeihin sokkeloihin . . .

Lopetan nyt mainitsemalla lyhyesti tuon ensimmäisen suomenkielisen kirjani „Valoa kohti“ myöhemmistä vaiheista. Näytin käsikirjoitukseni Arvid Järnefeltille ja hän antoi siitä ystävällisen arvostelun, vaikkei teosofiaa semmoisenaan hyväksynyt. „Tämä on aivan se kirja, jota tarvitaan“, hän sanoi, „se on kuin portin avaus uuteen kirjallisuuteen ja uuteen aikaan Suomessa.“ Hänen arvostelunsa rohkaisi ja lohdutti minua pitkän aikaa, sillä kun tarjosin sitä „Otavalle“ kustannettavaksi, vastasivat hyvin kohteliaasti, että huolimatta sen ansioista kirja ei ollenkaan menisi kaupaksi Suomessa, jonka tähden palauttivat käsikirjotuksen.

Osa siitä julkaistiin „Uudessa Ajassa“ kevättalvella 1901 ja kirjana se painettiin syksyllä 1901 (1,000 kpl.). Samaan aikaan otettiin Amerikassa eri painos, jonka suuruus, mikäli olen kuullut, oli 2,000 kpl. Toinen painos Suomessa ilmestyi keväällä 1903 (2,000 kpl.) ja kolmas painos kesällä 1909 (2,000 kpl.). Koska teos nyt vuosikausia on ollut loppuunmyytynä, on siis tätä „Valoa kohti“ kirjaa, josta „Otava“ ennusti, ettei sillä olisi yleisöä yhtään suomen kielellä, myyty yhteensä seitsemän tuhatta kappaletta ja luettu varmaan vielä useammassa kodeissa.

Sen „Otavan“ osottama kylmyys kuitenkin sai aikaan, että puoleksitoista vuodeksi heitin suomenkielellä kirjottamisen. Keväällä 1900 sepitin kirjan ruotsin kielellä („Framtidens religion“), joka ilmestyi Tukholmassa samana vuonna.

(Tietäjä 1916 Maaliskuu N:o 3, s. 98-103)